

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehto

Arbelius Satu & Eteläpää Johanna

"YKSIN TAAS HÄN VÄLITUNNILLA SEISOO, NIIN YKSIN POIS LEIKEISTÄ TOISTEN..."

Lapsen sosiaalisten taitojen tukeminen työvälineenä
kiusaamisen ennaltaehkäisyyn

TIIVISTELMÄ

Satu Arbelius ja Johanna Eteläpää

"Yksin taas hän välitunnilla seisoo, niin yksin pois leikeistä toisten..." Lapsen sosiaalisten taitojen tukeminen työväliseenä kiusaamisen ennaltaehkäisyyn, 35 sivua, liitteet 3

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Sosiaali- ja terveysala, hoitotyön koulutusohjelma

Terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehto

Ohjaajat: lehtori Anja Liimatainen, terveydenhoitaja Johanna Munne

Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen on yksi iso tulevaisuuden haaste kouluterveydenhoitajan työssä. Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena oli Savitaipaleen kivikoulun 1-2-luokan oppilaiden yhteistoiminnan edistäminen ja sosiaalisten käytösmallien sekä toimintatapojen ohjaaminen, jotta he saisivat kykyjä ja ymmärrystä muiden tasavertaiseen kohteluun. Tarkoituksena oli tuoda vaihtoehtoisia toimintatapoja kouluterveydenhoitajille koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Työssä korostettiin varhaisen puuttumisen ja yhteisöllisyyden tukemisen tärkeyttä alaluokilla.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään 7-9 vuotiaan alakoululaisen fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista kehitystä, ryhmätoimintaa, koulukiusaamista ilmiönä, koulukiusaamisen vaikutuksia, terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä koulumaailmassa sekä kouluterveydenhoitajan roolia. Toiminnallisen osuuden raportointi sisältää teemapäivän suunnitelman, toteutuksen, terveydenhoitajalta ja lapsilta saadun arvioinnin sekä itsearvioinnin.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin kolmena teemapäivänä Savitaipaleen Kivikoululla 1-2 luokan oppilaille kevään 2011 aikana. Sama ohjelma toteutettiin jokaiselle kolmelle luokalle eri päivinä. Päivän ohjelma oli suunniteltu kohderyhmän ikätaso huomioon ottaen.

Kouluterveydenhoitaja on mukana tukemassa lapsen kehitystä koulun alkamisesta lähtien. Hän toimii lapsen terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä ja seuraajana. Sen vuoksi on tärkeää tuoda toiminnan kautta terveydenhoitajaa tutuksi oppilaille heidän omassa toimintaympäristössään eli luokassa. Teemapäivä osoittautui onnistuneeksi tavaksi toteuttaa luonnollisen tekemisen kautta oppilaisiin ja heidän ryhmäänsä tutustumista ja samalla tarkkailua. Näin terveydenhoitaja tulee oppilaille tutuksi ja on oppilaille helpommin lähestyttävä.

Avainsanat: yhteisöllisyys, koulukiusaaminen, ryhmän ohjaaminen, alakoulu

ABSTRACT

Satu Arbelius and Johanna Eteläpää

Children's social skills as a tool to support the prevention of bullying, 35 pages, 3 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services, Degree Programme in Public Health Nursing and Nursing

Instructors: Senior Lecturer Anja Liimatainen, Nurse Johanna Munne

Prevention of bullying and early intervention is one big challenge in the school nurse job in the future. The aim in this functional thesis was to promote social and cooperative behaviours in Savitaipale's 1st – 2nd grade students to enhance their understanding and ability to deal equally with all people. The purpose was to bring alternative policies to school nurses for the prevention of bullying. Early intervention and community support were emphasized as being important in the primary school years.

The theory part of this thesis deals with 7-9 year-old primary school pupils' physical, mental and social development, group activities, the phenomenon of bullying, effects of bullying, promoting health and welfare in the school world, and the school nurse's role. The functional part of the report includes the theme day's planning and implementation, school nurse's and children's evaluations, and self-evaluation.

The functional contribution of the thesis was carried out in three theme days in Savitaipale's Primary School with 1st and 2nd grade students in spring 2011. The same program was carried out to with three classes on different days. The program was designed for the target group taking into account age level.

The school nurse is involved in supporting children's development from the beginning of school, and acts as a promoter and follower of the child's health and well-being. It is therefore important to influence students through the activities of school nurses who are familiar to them and are located in their own operating environment, the classroom. The theme days turned out to be a successful way to explore the group and also to observe. In this way, the school nurse will be familiar to students and be easier to approach.

Keywords: Bullying, Community, Group Guidance, Primary School

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 7- 9 VUOTIAS KOULULAINEN.....	6
2.1 Fyysinen kehitys.....	6
2.2 Psykkinen kehitys	7
2.3 Sosiaalinen kehitys.....	7
2.4 Lapsi ryhmän jäsenenä	8
2.5 Ryhmänohjaus	10
3 MITÄ KOULUKIUSAAMINEN ON?	10
3.1 Koulukiusaamisen muodot	12
3.2 Koulukiusaamisen vaikutukset	13
4 KOULUYHTEISÖN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN	15
4.1 Koulukiusaamista ennaltaehkäiseviä toimintamalleja.....	16
4.2 Kouluilmapiiri	16
4.3 Oppilashuolto	17
4.4 Kouluterveydenhoitajan rooli	19
5 TEEMAPÄIVÄ	21
5.1 Suunnitelma	21
5.2 Toteutus	22
5.3 Arviointi.....	24
5.4 Oppilaiden arviointi	25
5.5 Terveystenhoitajan arviointi.....	25
5.6 Itsearviointi	27
6 POHDINTA	29

Liitteet

- Liite 1 Tiedote lasten koteihin
- Liite 2 Terveystenhoitajan arviointilomake
- Liite 3 Teemapäivän suunnitelma ja ohjelma

1 JOHDANTO

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi koulukiusaamisen, koska aihe on ajankohtainen ja tulevana terveydenhoitajina meidän tulee tiedostaa koulukiusaamisen olemassaolo ja panostaa sen ennaltaehkäisyyn sekä varhaiseen puuttumiseen. Halusimme tehdä opinnäytetyön toiminnallisena, koska näin tavoitimme paremmin kohderyhmän, eli lapset. Keskityimme ennaltaehkäisevään työotteeseen koulukiusaamisen varhaisessa puuttumisessa sekä yhteisöllisyyden tärkeyteen ja sen tukemiseen alaluokilla.

Tässä opinnäytetyössä tieto saadaan kokemusten ja toiminnan kautta yhdistämällä käytäntö ja teoretietous, kohderyhmä huomioon ottaen. Toteutimme teemapäivät Savitaipaleen Kivikoulun 1 ja 2- luokan oppilaille koulun tiloissa, yhteistyössä kouluterveydenhoitajan ja opettajien kanssa.

Teemapäivien tavoitteena on edistää yhteistoimintaa luokassa ja ohjata sosiaalisia käytösmalleja sekä toimintatapoja lapsille, jotta he saisivat kykyjä ja ymmärrystä muiden tasavertaiseen kohteluun. Tarkoituksena on myös antaa vaihtoehtoisia toimintatapoja kouluterveydenhoitajille koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Oma tavoitteemme on kehittää ryhmänohjaustaitoja.

Painotamme yhteisöllisyyden tärkeyttä koululuokissa. Luokka on iso ryhmä, jossa jokaisessa on omat toimintanorminsa ja kirjoittamattomat roolinsa, jotka muodostuvat ryhmän myötä (Himberg & Jauhiainen 2002). Lapset eivät välttämättä kiusaa tiedostaen, joten vaikuttaminen nuorempiin oppilaisiin on tärkeää. Välineenä ryhmähengen muodostumiseen toimivat hyvin erilaiset aikuisen ohjaamat harjoitukset ja leikit.

2 7- 9 VUOTIAS KOULULAINEN

7-9 -vuotias lapsi käy yleensä alakoulun ensimmäistä/ toista luokkaa ja on näin ollen hyvää vauhtia aloittanut peruskoulun. Lapsen maailma on uuden ympäristön myötä laajentunut ja lapsen elämään tulee uutta sisältöä haasteineen. Kouluiässä lapsen kognitiiviset ja sosiaaliset valmiudet ovat kehittyneet siten, että hän kykenee keskittymään opetukseen ja tulemaan toimeen muiden lasten sekä opettajien kanssa. Lapsen on tärkeä saada onnistumisen kokemuksia ja tunne siitä, että on kykeneväinen koulunkäynnin vaatimiin tavoitteisiin. (Eronen, Kalakoski, Kanninen, Katainen, Kauppinen, Laarni, Lähdesmäki, Oksala, Paavilainen & Penttilä 2001.)

Kouluterveydenhoitaja on mukana tukemassa lapsen kehitystä lapsen koulun aloittamisesta lähtien. Hän toimii lapsen terveyden ja hyvinvoinnin seuraajana ja pyrkii edistämään ja arvioimaan sitä kokonaisvaltaisesti. Kouluterveydenhoitajan tehtäviin kuuluu koko koulu yhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lapsen normaalille kehitykselle myönteiseksi. (Tervaskanto - Mäentausta 2008.)

2.1 Fyysinen kehitys

Leikki- ja murrosikään verrattuna koululaisen fyysinen kehitys on hitaampaa ja kaikilla yksilöllistä. Lapsen pyöreys alkaa hävitä, aktiviteetteja tulee lisää ja lapsi nauttii liikunnasta, usein ollaan huimapäisiä ja uhkarohkeita. Tyttöjen sekä poikien kehonrakenne ja motoriset taidot ovat hyvin samankaltaisia. Aivojen kehitystaso vaikuttaa reaktionopeuteen, ulkoisiin ärsykkeisiin reagoiminen on vielä hidasta. Tasapaino, silmän ja käden yhteistyö ja etäisyyksien arviointi kehittyvät tarkemmiksi vasta nuoruusiässä. (Eronen ym. 2001; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.)

Lapsen pituuskasvussa tapahtuu pyrähdysvaihe, raajat voivat olla pitkänomaiset ja lapsi voi tuntea olonsa kömpelöksi. Unen tarve on yhteydessä kasvuun ja

uuden oppimiseen, huomioiden jokaisen yksilölliset tarpeet ja tottumukset. Maitohampaat alkavat vaihtua pysyviin hampaisiin.(Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.)

2.2 Psyykinen kehitys

Jokaisella lapsella on omat tavoitteet, tunteet, ajattelu ja käyttäytyminen. Nämä tekijät yhdessä tekevät psyykkisestä kehityksestä yksilöllisen. Yksilöllisyyttä muokkaavat myös lapsen perimä ja ympäristö. Lapsi tuntee ympäristönsä haasteena ja sen kautta saa elämyksiä ja kokemuksia hakien uusia tietoja sekä taitoja. (Eronen ym. 2001.)

Eriksonin teorian mukaan lapsen toiminta kouluiässä on oma-aloitteista. Ajattelu on konkreettista ja vaatii näkemistä, kokemista ja tuntemista hahmottamiseen. Lapsi opettelee kohtaamaan velvollisuudet ja niistä suoriutumisen paineita. Kouluiässä lapsi tarvitsee paljon virikkeitä ja kaipaa toimintaa, kokemuksia ja harrastuksia. Niiden kautta alkaa asennoituminen työntekoon ja vastuunottoon. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven & Välimäki 2007.)

Kouluikäiselle on tärkeää, että hänellä on läheinen ihmissuhde. Kavereiden hyväksyntä ja toverisuhteet ovat merkityksellisiä. Hän tarvitsee positiivista ja hyväksyvää palautetta toiminnastaan sekä kannustusta kohdata uutta. Tämä kasvattaa itsekritiikkiä ja itsetuntoa. Lapsella puberteetti alkaa muokata uutta minäkäsitystä kahdeksasta vuodesta eteenpäin. Silloin emotionaalisten suhteiden tärkeys korostuu ja lapsen näkemys itsestään voi olla hyvinkin kriittinen. (Laine ym. 2007.)

2.3 Sosiaalinen kehitys

Koulun aloittaminen vaatii lapselta tiettyjä taitoja: lapsen täytyy osata kuulua ryhmään ja pystyä olemaan opettajan ohjattavana yhtenä ryhmän jäsenenä.

Aluksi nämä taidot saattavat olla hyvinkin hankalia, etenkin lapsille, jotka eivät ole olleet aikaisemmin ryhmän jäseniä esimerkiksi päiväkodissa. Ensimmäisen koululuokan aikana näiden taitojen tulisi kuitenkin kehittyä, jos näin ei käy, tarvitsee lapsi apua. Apua voi olla koululykkäyksestä tai erityisestä tuesta kuten koulunkäyntiavustajasta. (Kaivosoja 2002.)

Ensimmäisten kouluvuosien aikana keskeistä lapsen sosiaalisessa kehityksessä on itsenäisyyden lisääntyminen. Aika ilman aikuisen ohjausta päivässä lisääntyy, joten myös vastuu itsestä ja omien asioiden itsenäinen suorittaminen kasvaa. Hyväksytyksi tulemisen tunne on lapselle tärkeää niin koulussa, kotona kuin toveripiirissäkin. (Ahonen, Lamminmäki, Närhi & Räsänen 2006.)

Vertaisryhmällä on suuri merkitys lapsen persoonallisuuden kehitykselle ja sosiaalisten taitojen oppimiselle. Vertaisryhmässä lapset ovat samanarvoisia ja samanikäisiä. Ikä tarjoaa lapsille sen, että asioista voidaan neuvotella yhdenvertaisista näkökulmista. Vastavuoroisuus kehittää lapsen sosiaalista kyvykkyyttä ajattelun sekä tunne-elämän alueella. (Eronen ym.2001.)

2.4 Lapsi ryhmän jäsenenä

On merkittävää, että luokassa vallitsee kaikki hyväksyvä, yhtä köyttä vetävä ryhmähenki. Jokaisella lapsella on ryhmässä oma roolinsa, ja on tärkeää, että roolit sulautuvat toimivasti yhteen luokan sisällä. Tultuaan ryhmään lapsi alkaa tutustua sen toimintamalliin eli ryhmän jäseniin ja eri rooleihin. (Eronen ym. 2001; Salmivalli 2003.)

Luokka toimii vertaisryhmänä ja on tehokas sosiaalisen kehityksen ympäristö lapselle. Ryhmässä vallitseviin asemiin ovat vuorovaikutuksessa yksilön oman käyttäytymisen lisäksi myös ympäristö sekä ryhmän ominaisuudet, joiden tulisi olla suotuisat lapsen hyvälle ja terveelle kasvulle. (Himberg & Jauhiainen 2002; Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ei tule kiinnittää huomiota pelkästään yksilötasolla vaan koko ryhmä ja sen toiminta tulee ottaa huomioon. Vaikka luokassa olisi jo olemassa käsityksiä ja ennakkoluuloja, voidaan niihin vaikuttaa. (Salmivalli 2003.) Hirvosen ja Koskisen (2009) ”Toimintaviikko sosiaalisista taidoista ja suvaitsevaisuudesta alakouluille” – opinnäytetyön toimintaan osallistuneille oppilaille tehdyn loppukyselyn vastauksien perusteella kävi ilmi, että oppilaat kokivat ryhmätyöskentelytaitojensa kehittyneen yhteisen ohjatun toiminnan myötä.

Opettajat käyttävät nykyään monimuotoisia opiskelutyyplejä, jolloin oppilaiden persoonat ja ominaisuudet pääsevät paremmin oikeuksiinsa. Entisen opettaja-johtaisen opetuskeskustelun sijasta käytetään ryhmämuotoista opiskelua. Ryhmämuotoisessa opiskelussa oppilaat oppivat erilaisia sosiaalisia tilanteita ja rooleja sekä oppivat tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Näin lapset oppivat myös paremmin hyväksymään erilaisuutta. Pienryhmä opiskelu edistää ryhmäytymistä ja ryhmähenkeä. (Cantell 2010; Honkonen & Salovaara 2011.)

Koulussa on tärkeää että lapsella on ainakin yksi aikuinen, johon hän voi turvautua. Luotettava aikuinen, koulun yhteiset säännöt, normit ja rutiinit luovat lapselle turvallisuuden tunnetta koulussa. Ne antavat käyttäytymiselle ohjausta ja rajoja. (Tilus 2004; Honkonen & Salovaara 2011.)

Opettaja on oppilaalle merkittävä samaistumisen kohde, esikuva ja malli, varsinkin alaluokilla. Opettajalla on iso merkitys sille, millaisena oppijana, yhteisön jäsenenä ja ihmisenä oppilas itsensä näkee. Lapsi on ryhmän jäsen mutta myös yksilö. Jokaisella lapsella on omat tarpeensa. Opettajan tulee pyrkiä vuorovaikutukseen jokaisen yksilön kanssa. Ammattitaitoisen opettajan rooli on merkittävä, koska hän osaa kunnioittaa erilaisia oppijoita ja osaa odottaa hitaampien oppilaiden liittymistä ryhmään. (Jarasto & Sinervo 1998; Honkonen & Salovaara 2011.)

Alaluokilla koululainen harrastaa vielä moninaisia leikkejä. Koulun rooliin kuuluukin erilaisten leikkien opettaminen ja lasten leikkiminen niin oppitunneilla kuin välitunneilla. Leikki sopii hyvin opettajan ja lapsen välisen vuorovaikutuk-

sen edistämiseen. Erilaisten leikkien kautta lapsien on helpompi oppia ja opiskelusta tulee mielekkäämpää. Leikillä vaikutetaan myös ryhmän henkeen ja ilmapiiriin positiivisesti. (Jarasto & Sinervo 1998. 191- 192; Tuomi 2008.)

2.5 Ryhmänohjaus

Ryhmänohjaajalta vaaditaan hyvää sosiaalista taitoa, koska ohjattavana ei ole vain yksi ihminen vaan useita erilaisia persoonia, etenkin ohjattaessa lapsia, jotka vaativat tarkat ja selkeät ohjeet. Ryhmän toiminta on vuorovaikutuslähtöistä ja se perustuu yhteiseen tehtävään. Ryhmän koko tulee miettiä tarkoin, koska liian suuressa ryhmässä yksittäiset henkilöt saattavat nousta liian näkyvään asemaan hiljaisempien vetäytyessä taka-alalle. Liian pienessä ryhmässä taas voi vuorovaikutus jäädä vähäiseksi, ja se vaikeuttaa erilaisten työskentelymenetelmien käyttöä. (Himberg & Jauhiainen 2002; Tehosalkku 2010.)

Ryhmänohjaajan tulee tehdä suunnitelma ryhmänohjauksesta. Suunnitelma toimii ryhmän toiminnan runkona ja auttaa arvioinnin tekemisessä. Ohjaajan on hyvä tietää ennestään jo teoriaa ryhmänohjauksesta, ryhmän dynamiikasta, rooleista ja rakenteeseen vaikuttavista seikoista. Ryhmällä on aina joki tarkoitus johon pyritään ja ohjaajan tulee kertoa ryhmälle tämä tarkoitus joka on tavoitteena. Ryhmässä tulee sopia yhteisesti pelisäännöistä. (Aaltonen ym. 2003; Tehosalkku 2010.)

3 MITÄ KOULUKIUSAAMINEN ON?

Ihmisten välisessä toiminnassa erimielisyydet ja poikkeavuudet ovat väistämättömiä. Syntyy konflikteja ja tilanteita, jolloin ei ymmärretä toisia kanssaeläjiä. Myös lasten toimiessa ryhmässä konflikteja syntyy ja välejä selvitellään. Lapsi oppii tällaisten tilanteiden kautta käsittelemään omia tunteitaan, oikeanlaisia käytösmalleja välienselvittelyyn, mutta aikuisen ohjaus sekä tuki oikeanlaiseen

toimintaan ovat tärkeitä. Ryhmissä syntyy tilanteita, jolloin kiusoittelu ja lällättäminen eivät tunnu kaikista vain leikiltä. Tällaiset tilanteet kuuluvat lapsen kehitystehtäviin, ne käydään läpi, selvitetään ja sovitaan aikuisen ohjauksella. (Salmivalli 2003, 10.)

Kun puhutaan kiusaamisesta, ilmiö kohdistuu jatkuvasti tiettyä oppilasta kohtaan. Kiusaaminen on suurimmaksi osaksi sanallista nimittelyä ja pilkante-koa tai henkistä kiusaamista. Toisinaan kiusaamisessa voi ilmetä myös väkivaltaisia piirteitä. Lapset, jotka kiusaavat eivät useinkaan ole mitenkään häiriintyneitä tai käytöshäiriöisiä, vaan ihan tavallisia lapsia jotka ryhmässä tai yksin tulevat syystä tai toisesta syyllistymään ikävänlaiseen ja harmilliseen toimintaan. (Salmivalli 2003, 12- 13.)

Voidaan karkeasti määritellä, että kaikki sellainen, mitä toiselle sanoo tai tekee ja mikä aiheuttaa kohteelle mielipahaa, on kiusaamista. Varsinkin toistuvana ilmiönä esiintyvä vahingoittava käyttäytyminen, nälväily, kiusoittelu ja hännääminen samaa henkilöä kohtaan luetaan kiusaamiseksi. Kiusaamista voi esiintyä suorana sekä epäsuorana. Suorassa kiusaamisessa hyökkäys uhria kohtaan on avointa, kun taas epäsuorassa kiusaamisessa uhri esimerkiksi suljetaan pois ryhmästä tai eristetään sosiaalisesti. Usein epäsuoraa kiusaamista on vaikeampi havaita. On normaalia, että ryhmässä on suosittuja ja ei niin suosittuja lapsia. Lasten tasaväkinen välienselvittely ei täytä kiusaamisen tunnusmerkkejä, vaan kiusaamistilanteissa lasten välillä vallitsee valtasuhteiden ero. (Salmivalli 1998; Aaltonen ym. 2003.)

Kiusaamista voi ilmetä pitkin koulupäivää. Ilmeneminen on yleistä etenkin välitunneilla sekä luokassa silloin, kun opettaja ei ole paikalla. Kiusaamista esiintyy jo alakoulussa ensimmäisien luokkien aikana. Lähes jokainen oppilas tulee kiusaamiskokeilujen uhriksi, mutta joukosta kiusatuiksi valikoituvat jotkut oppilaat. Koulukiusaaminen on yksi väkivallan muoto, eikä sitä tule koskaan vähätellä. (Aaltonen ym. 2003; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.)

3.1 Koulukiusaamisen muodot

Fyysinen eli ruumiillinen kiusaaminen on helpoiten ulkopuolisten havaittavissa. Etenkin alakouluikäisten poikien keskuudessa fyysinen kiusaaminen on yleistä. Totta kai kiusaamista yritetään kätkeä ja tehdä huomaamattomasti, salassa aikuisilta. Kiusaaminen voidaan naamioda myös urheiluun tai leikkiin. Jos fyysinen väkivalta on toistuvaa, samaan uhriin kohdistuvaa, ei se enää ole sattumaa, vaan siihen on puututtava. Fyysisenä kiusaamisena voidaan pitää lyömistä, potkimista, nipistelyä, tönimistä, raapimista, tavaroiden varastelua ja tuhoamista, kaikkea jossa vahingoitetaan kiusattua ruumiillisesti tai hänen omaisuuttaan. Fyysisen kiusaamisen merkkejä voivat olla muun muassa mustelmat, murtumat, repeytyneet vaatteet, aristelu, jatkuvasti rikkoutuneet ja uupuvat tavarat. (Hamarus 2008, 45- 55; Höistad 2003, 85- 90; Pikas 1990.)

Psyykinen kiusaaminen voi olla haukkumista, nimittelyä, uhkailua, pilkkaamista, halventavaan sävyyn toisesta puhumista, huhujen ja juurujen levittämistä. Syy kiusaamiseen keksitään esimerkiksi kiusatun piirteistä. Erilaisuus on usein piirre, josta aletaan levittää pilkkaavia huhuja ja juoruja joiden levitessä kiusatulle kehittyy tietty maine. Erilaisuus on helpoin syy aloittaa kiusaaminen, koska kenestä tahansa saadaan keksittyä piirteitä, jotka eivät kiusaajan mukaan ole hyväksyttäviä. Ilmeet, eleet ja halveksiva käytös vahvistavat sanallista kiusaamista ja kiusatun pahaa oloa. Suoraa kiusaamista vahvistaa tällainen epäsuora toiminta, jota kehon kieli tuottaa. Tällainen kiusaaminen on tavallista luokkayhteisössä sekä vanhempien oppilaiden kiusatessa nuorempia. (Hamarus 2008, 46- 47; Hamarus 2009,132–133.)

Sosiaalista kiusaamista pidetään yleisimpänä ja kiusattua haavoittavimpana muotona. Kiusattu jätetään sosiaalisissa tilanteissa ulkopuolelle, suljetaan hänet pois ryhmästä kuin hän olisi näkymätön. Ilkeiden juurujen ja lempinimien levittäminen, kuiskailu ja ilmeily niin että kiusattu itsekin pistää sen merkille katsotaan sosiaalisesti kiusaamiseksi. Oppituntien aikana sosiaalinen kiusaaminen on yleisintä liikuntatuntien aikaan. Oppilaat tekevät liikuntasuori-

tuksia myös vuorotellen muiden katsellessa, he saavat tehdä itse joukkuevalinnat, ja näissä tilanteissa toisten suorituksille nauretaan ja kiusattu syrjäytetään porukasta jatkuvasti. Tällainen hiljainen kiusaaminen on vaikea todistaa, ja sen vuoksi puuttuminen vaikeutuu. (Höistad 2003; Lämsä 2009.)

Netti- ja kännykkäkiusaamisena koulukiusaaminen voi jatkua myös muualla ja muulloin kuin koulussa. Internetiä sekä kännyköitä käyttävät yhä nuoremmat, ja niiden kautta kiusaaminen pääsee valloilleen vielä vaikeammin havaittavammin kuin koulussa tapahtuva kiusaaminen. Kiusaaja voi pysyä nimettömänä, eikä hänen tarvitse kohdata uhriaan kasvotusten. Kiusatusta voidaan perustaa nettisivustoille ilkeitä sivuja, levittää kuvia ja juoruja kaikkien nähtäviksi. Usein tällaiseen lähtee mukaan useampi ja kiusaaja saa itselleen syyn jatkaa muiden hauskuuttamista ja toisen nolaamista. Myös kännykän kautta kiusaaja voi lähettää viestejä, kuvia ja uhkailuja kiusatulle ja pahimmassa tapauksessa pysyä nimettömänä. (Lee 2004, 10; Lämsä 2009, 65–66.)

3.2 Koulukiusaamisen vaikutukset

Yksilötasolla puhuttaessa kiusaamisen vaikutukset tutkitusti näkyvät selvimmin kiusatussa oppilaassa. Tutkijat ovat tehneet paljon havaintoja psyykkisten sairauksien puhkeamisen yleisyydestä juuri kiusatuiksi tulleista potilaista. Kiusaaminen jättää henkiset vaurionsa vahvaankin ihmiseen, sillä ihmisen alitajunta ei unohda kokonaan vuosienkaan takaisia asioita. Lapsuuden traumat voivat laukaista ihmisen psyykessä monenlaisia muutoksia vielä silloinkin, kun ihminen ei enää asioita muista. (Hamarus 2008.)

Jokaisella meistä on unelmia ja päämääriä jo lapsena. Mikä sinusta tulee isona? - kysymys on varmasti tuttu kaikille. Koulussa tehdyt valinnat vaikuttavat myös tulevaan ammattiin. Valitettavasti joskus valintoja ohjaa halun puolesta se, missä valinnaisaineessa ei joutuisi kiusaajien kynsiin. Oppilas valitsee niitä aineita, joissa kiusaajat eivät ole, vaikkakin haluaisi valita jotkut muut aineet. (Hamarus 2008.)

Lapsena opitut ja hyväksi havaitut käyttäytymisen mallit jäävät usein käyttöön myös aikuisiällä. Aikuisten tulisi olla vastuullisia ja hyvin käyttäytyviä, toisiaan ajattelevia yksilöitä, mutta silti vielä työelämässä tapahtuu kiusaamista. Valitettavan usein koulukiusaaja jatkaa rooliaan myös työelämässä. Voi olla myös tilanteita, joissa kiusattu tahtoo olla vahvempi osapuoli ja käyttäytyy työelämässä aivan kuin häntä kohtaan on käyttäydytty, hänestä tulee kiusaaja. Seurauksen näkyvät vielä pitkälle elämässä, etenkin jos kukaan ei näytä tietä oikean ja väärän välillä, kuinka voi oppia elämää, jos kukaan ei puutu epäoikeudenmukaiseen toimintaan. Lapsi luottaa aikuiseen ja ottaa mallia aikuisten käyttäytymisestä. Jos kiusaamiseen ei puututa, lapselle jää tunne, että kiusaaminen onkin hyväksyttyä. (Hamarus 2008; Salmivalli 2003.)

Koulukiusaamisen vaikutuksista yhteisötasolla puhutaan vähemmän kuin vaikutuksista yksilöön, niin kiusattuun kuin kiusaajaan. Ei tulisi vähätellä luokkaa sekä kouluyhteisöön kuuluvia muita oppilaita, joista yleensä puhutaan niin sanottuina ulkopuolisina. On kuitenkin hyvä muistaa ottaa huomioon myös heidän tunteitaan ja kokemuksiaan tapahtuneista. Kukaan ei halua, että hänessä huomataan samoja piirteitä kuin kiusatussa. Alakoulussa oppilailla voi yhteisötasolla huomata merkkejä esimerkiksi siitä, ettei kukaan enää käytä iloisen värisiä vaatteita, koska ne ovat pikku lasten värisiä ja siitä voi joutua kiusaajien silmätikuksi. (Lee 2004; Hamarus 2008.)

Luokassa on usein ne muutamat vahvat oppilaat, jotka manipuloivat ja dominoivat koko yhteisöä kiusaamisella ja ohjailemalla myös muita yhteisön jäseniä. Kiusaamisen ulkopuoliset oppilaat kuitenkin joutuvat katsomaan sivusta tapahtumia, pelkäämään omasta puolestaan ja olemaan varuillaan koulupäivien aikaan, eivätkä saa kertoa kenellekään. Pienelle koululaiselle tämä voi olla hyvin raskas taakka kantaa. Vaikutukset voivat yltää jopa niihin samoihin oireiluihin kuin itse kiusatulla. Oppilas joutuu taistelemaan opetettujen ohjeiden sekä oman koulumukavuutensa kanssa. Hän tietää, että oppilastoveria tulisi auttaa kertomalla asiasta aikuiselle, jotta tilanne saataisiin loppumaan, muttei uskalla koska pelkää tulevansa itse suljetuksi pois ryhmästä. Henkinen paine on

suunnaton, vierestä seuraajan rooli on rankka. (Lee 2004; Peda.net 2011; Alkio, Kara & Murto 2010.)

Oppimisympäristön tulee olla turvallinen ja oppilaan oppimista tukeva. Jos oppilas kokee olonsa turvattomaksi koulussa, sillä on suuret vaikutukset kouluviihtyvyyteen ja sitä kautta myös oppimiseen. Koulussa harjoitetaan itseilmaisua ja tuetaan oppilaiden luovuutta, niin kädentaidoissa, liikunnassa kuin teoria-aineissakin. Jos tuntee olevansa päivittäin arvosteltavana, joutuu pelkäämään, milloin nauretaan ja kiusaaminen on yhteisöllistä, ei oppilas voi toteuttaa itseään ja tuoda julki osaamistaan ja ajatuksiaan. Tukahdutettu oppilas voi tuntea olonsa alakuloiseksi, halu kertoa koko luokkaa koskevasta asiasta ahdistaa ja on vaikea olla koulussa, oppimisen ilo pakahtuu. Tällainen ympäristö ei tue oppilaiden halua auttaa muita kanssa ihmisiä. Kun jo alakouluikäisten lasten haluttomuus muiden auttamiseen kasvaa, se tulee kasvamaan myös tässä suuressa yhteisössä, jossa me kaikki asumme ja elämme. Kukaan ei uskolla enää auttaa lähimmäistään eikä puuttua toisten elämään, vaikka juuri sitä tilanne vaatisi. (Hamarus 2008; Salmivalli 2003.)

4 KOULUYHTEISÖN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN

Oppilasyhteisön kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä viihtyisän toimintaympäristön luominen ehkäisevät kiusaamisen syntyä (Hamarus 2008, 84). Oppilasyhteisön muodostavat sen oppilaat yksilöinä. Yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi on lähdettävä vahvistamaan oppilaiden kiinnittymistä luokan sekä koulun yhteisöön yksilönä, luoden turvallisuutta ja luottamusta, myönteistä palautetta antaen. Oppilaiden hyvinvoinnin sekä terveyden edistäminen ikätasoa vastaavalla tavalla kasvua ja kehitystä tukien kuuluu kouluterveydenhuollon ja koko oppilashuollon tehtäviin. Muutosten toteutumista sekä tavoitteisiin pääsyä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. (Kouluterveydenhuolto 2002; Kouluterveydenhuollon laatusuositus 2004.)

4.1 Koulukiusaamista ennaltaehkäiseviä toimintamalleja

Kiva koulu on Turun yliopiston psykologian laitoksen ja Oppimistutkimuksen keskuksen yhteistyössä opetusministeriön rahoituksella toteutettava toimenpideohjelma kiusaamisen ehkäisemiseksi jo varhaisessa vaiheessa. Kiva koulu-projektissa ei ole toiminnallista ohjausta lapsille, vaan oppimateriaalit ovat netissä lähinnä pelien ja kirjojen muodossa. (Kiva koulu-projekti 2010.)

Vastuunportaat on kuuden portaan toimintamalli, joka antaa ohjeita puuttua lasten ja nuorten tekemiin rikkomuksiin ja muihin vääryyksiin, oppilaan ottaen itse vastuuta tekemisistään. Tavoitteena on kasvattaa vastuuntuntoa ja ehkäistä vääryyksien uusimista. Toiminta on osa Opetushallituksen Terve itsetunto -projektia. (Vastuunportaat 2010.)

4.2 Kouluilmapiiri

Kukaan ei voi yksin luoda turvallista kouluyhteisöä, siihen tarvitaan koko yhteisön panostusta, niin työntekijöiden kuin oppilaidenkin. Koko kouluyhteisön panosta tarvitaan koulukiusaamisen hyvään ennaltaehkäisyyn. Pelkät kiusaamisen vastaiset projektit kerran vuodessa eivät riitä toimivaan ennaltaehkäisevään työhön. Koskaan ei voi ajatella, ettei meillä niin tapahdu, ei meidän lapset kiusaa tai ole joutuneet kiusatuiksi. Epäkohtien hyväksyminen on yksi askel toimivaan ennaltaehkäisyyn. Silmät suljettuina mikään kouluyhteisö ei voi luoda yhteistyössä toimivaa ja tuloksia tuottavaa, kiusaamista ennaltaehkäisevää työskentelymallia. (Hamarus 2008.)

Pelkästään ilmapiiri ei kuitenkaan yksin pysty vaikuttamaan kiusaamisen vähentymiseen. Koulumaailmassa on tärkeää hyvä luottamussuhde aikuisen ja lapsen välillä, jotta lapsen olisi helppo lähestyä aikuista ja kertoa yleensä salaam jäävät seikat. Asioista tulee puhua suoraan ja kertoa, mitä kiusaaminen on. Moni voi ajatella, että kun lapset eivät tiedosta, mitä kiusaaminen on, ei sitä myöskään tapahdu. Näin asiat eivät kuitenkaan valitettavasti mene. Kun lapsi

tiedostaa mitä tekee, kokee tai näkee, hän myös osaa kertoa asiasta aikuiselle. (Kiusaamisen vastainen toiminta 2010; Salmivalli. 2003.)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskysely 2000- 2009 raportin 20/ 2010 mukaan peruskoulun 8- 9 luokkalaisista 29- 30 % koki ongelmia koulun työilmapiirissä ja toivat esille tunteen kuulematta jäämisestä koulussa. 2000- luvun alussa kokemukset koulun työilmapiirin ongelmista ja kuulematta jäämisestä olivat jo vähentyneet, mutta huolestuttavampaan suuntaan ollaan oppilaiden arvioiden mukaan menossa.(Jokela, Kinnunen, Lommi & Luopa 2010.)

4.3 Oppilashuolto

*”Oppilashuollolla edistetään ja ylläpidetään oppilaan hyvää oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia”
(Huhtanen 2007, 188).*

Perusopetuslaissa on säädetty, että jokaisella opetukseen osallistuvalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan opetussuunnitelman mukaiseen oppilashuoltoon. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen lisäksi myös kansanterveyslaissa määritetty kouluterveydenhuolto ja uudessa lastensuojelulaissa määritelty koulunkäynnin tukeminen. Oppilashuollon toteuttaminen kuuluu jokaiselle koulussa työskentelevälle ja oppilashuoltopalveluiden viranomaisille. (Perusopetuslaki 13.6.2003/477, 31 a §.)

Oppilashuollon tavoitteita ovat

- toimiva kodin ja koulun yhteistyö
- turvallinen ja terveyttä edistävä oppimis- ja kouluympäristö
- mielenterveyden suojaaminen
- syrjäytymisen ehkäiseminen
- kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen

- välittävän, huolehtivan, myönteisen toimintakulttuurin ylläpitäminen kouluyhteisössä
 - lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen sekä oppimisen tukeminen
 - ongelmien ehkäiseminen ja varhainen tunnistaminen
- (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2011.)

Jokaisessa koulussa tulee olla nimetty oppilashuoltoryhmä, joka koostuu moniammatillista osaamista edustavista jäsenistä: rehtori, terveydenhoitaja, erityisopettaja, psykologi/ koulukuraattori ja joissain tilanteissa luokanopettaja. Oppilashuoltoryhmän lisäksi nimettynä voi olla myös erillinen kiusaamisen vastainen työryhmä, joka voi muodostua osasta oppilashuollon jäsenistä. Oppilashuoltoryhmä tarjoaa ammatillista apua kiusaamisen molemmille osapuolille ja löytyy jokaisesta koulusta. Eri ammattiryhmät tukevat toinen toistaan, ja oppilaiden asiat voidaan hoitaa kokonaisvaltaisesti yhteistyössä vanhempien kanssa. (Hamarus 2008, 155- 157; Höigstad 2003, 122- 123.)

Työryhmän ennaltaehkäisevää työtä helpottavat valmis toimintamalli ja tavoitteet opetussuunnitelmassa, säännölliset tapaamiset sekä selkeästi jaetut työtehtävät jolloin jokainen pystyy vihkiytymään omaan perustehtäväänsä. Yhteistyö on onnistunut kun ryhmällä on yhteinen tavoite. Tilanteessa, jolloin oppilaiden ongelmat vaativat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattitaitoa, voi oppilashuoltoryhmä laittaa alulle auttamis- tai hoitoketjun. Tällöin kouluterveydenhuollon auttamis- tai hoitoketjuun kuuluu muun muassa:

- Perusterveydenhuolto: kouluterveydenhoitaja, koululääkäri, psykologi sekä mahdollisesti myös perheneuvola
- Sosiaalitoimi: sosiaalityöntekijä sekä koulukuraattori, nuoriso- vapaa-ajan ja tukiasumisenohjaaja
- Erikoissairaanhoito: sairaanhoitaja, erikoislääkäri, psykologi, sosiaalityöntekijä ja tarvittavat psykiatrian työntekijät

On hyvä nimetä yhteyshenkilö, joka pitää asioita järjestyksessä hoitoketjun edetessä ja pitää yhteyttä asiantuntijoihin vanhempien apuna. Terveystuolto-

laissa tuetaan perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuollon yhteistyötä. (Hamarus 2008, 155- 157; Höistad 2003, 122; Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009, 145- 157.)

4.4 Kouluterveydenhoitajan rooli

Terveydenhoitajan rooli koulukiusaamista ennaltaehkäisevässä työssä sekä mahdollisimman varhaisessa kiusaamisen huomaamisessa on monipuolinen. Terveydenhuollon ammattilaisena kouluterveydenhoitajan tehtävä ei suoranaisesti ole parantaa aggressiivisesti käyttäytyviä, käytöshäiriöisiä, psyykkisesti oireilevia, kiusaajia tai kiusattuja, vaan mielenterveystyön toteutus tulee jakaa eri ammattilaisten kesken. Pääsääntöisesti kasvatusvastuu on lasten vanhemmilla, ja he tuntevat oman lapsensa parhaiten. Kouluterveydenhoitaja toimii linkkinä kouluterveydenhuollon, koulun sekä vanhempien välillä sekä pyrkii toimivan ja kunnioittavan yhteistyön ylläpitämiseen moniammatillisen tiimin jäsenenä. (Lee 2004; Salmivalli 2003.)

Oppilaiden vanhemmat ovat tärkeässä asemassa koulun yhteistyökumppanina, niin myös koulukiusaamista ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Terveydenhoitaja voi tavata vanhempia yhteisesti vanhempainilloissa sekä muissa vanhemmille järjestetyissä tietoiskuissa sekä henkilökohtaisemmin lapsen terveystarkastukseen liittyvissä tapaamisissa. Vanhemmille tulee kertoa koulukiusaamisesta ilmiönä, kuinka he voivat kotikasvatuksella vaikuttaa lapseensa sekä antaa vinkkejä merkeistä, joista he voivat huomata jonkin painavan lapsen mieltä, jolloin on paikallaan keskustelu lapsen kanssa. (Lee 2004; Salmivalli 2003; Hietanen ym. 2005.)

Seuraavista seurauksista vanhemmat voivat huomata että jotain on tekeillä lapsen elämässä:

- normaalisti puhelias lapsi muuttuu hiljaiseksi
- nukkumisongelmat, painajaiset

- vastahakoisuus kouluun lähdössä
- somaattinen oireilu, esimerkiksi oudot vatsa- ja päänsäryt
- outo aggressiivinen käyttäytyminen perheenjäseniä kohtaan
- radikaali käyttäytymisen muutos, normaalisti iloinen lapsi muuttuu kärtyisäksi
- ongelmat opettajien kanssa
- epäilyttävät toteamukset, esim. olen niin lihava, en voi syödä tuota. (Lee 2004; Salmivalli 2003.)

Koulussa on hyvä huomioida lapsen kasvavat poissaolot. Yllättävät epämääräiset sairastumiset, esimerkiksi kun lapsi tulee vastaanotolle usein samana päivänä ja samoihin aikoihin, on syytä kiinnittää huomiota, mitkä tunnit ovat menossa, ja keskustella lapsen kanssa. Ainut oikea ratkaisu ei aina ole päästää lasta kotiin lepäämään pelkkien oireiden perusteella. Opettajien on syytä ottaa terveydenhoitajan kanssa puheeksi myös oppilaan muuttunut käytös. Terveydenhoitaja voi sopia opettajien kanssa mitä haluaa heidän informoivan myös hänelle, mikä voi olla ensisijaisen tärkeää tietoa lapsen hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. (Lee 2004; Salmivalli 2003.)

5 TEEMAPÄIVÄ

Yhteistyökumppanimme Savitaipaleen Kivikoulu on alakoulu, jossa on kolme luokkaa. Yksi luokka on yhdistetty 1-2 luokka, yksi ensimmäinen luokka ja yksi toinen luokka. Kolmannesta luokasta eteenpäin lapset käyvät Savitaipaleen kirkonkylän koulua. Kivikoulu osallistuu myös valtakunnalliseen Kiva koulu-projektiin. Koulun opettajat, terveydenhoitaja ja kuraattori käyvät Kiva koulu-projektin järjestämissä koulutuksissa.

5.1 Suunnitelma

Aloitimme toiminnan suunnittelemisen syksyllä 2010 yhteistyössä Savitaipaleen Kivikoulun opettajien ja terveydenhoitajan kanssa. Kyselimme, mitä he halusivat päivän sisällöksi ja millainen aikataulu heille sopisi. Saimme heiltä hyviä ideoita toteutukseen jotka sitten itse suunnittelimme. Toteutus ajankohdaksi valikoitui kevät 2011. Paras toteutus päivä oli perjantai klo: 9.00- 13.00, jolloin käytösämme oli iso päiväkerhotila koulun yläkerrassa. Ohjauskertoja järjestimme kolmena päivänä. Ohjausten määrä määräytyi koulun opettajien toiveesta, että pitäisimme teemapäivän kaikille koulun luokille eli 1.-luokalle, yhdistetylle 1.-2.-luokalle ja 2.-luokalle. (Liite 3.)

Teemapäivän esivalmisteluun varasimme aikaa tunnin. Tässä ajassa askartelimme hymynaamamallit, leikkasimme pahveista oikean kokoisia paloja askarteluun sekä laitoimme muut askarteluvälineet esille. Esivalmistelutunnilla keskustelimme luokan opettajan kanssa päivän tulevista tapahtumista ja kysyimme, haluaako hän osallistua toimintaan.

Hymynaamojen askartelun idea oli siinä, että lapset saisivat tehdä kolme omannäköistään hymynaamaa, joilla voisivat kertoa tunteitaan ja mielipiteitään koko päivän ajan, niin ettei melutaso luokassa nouse liian korkeaksi. Kun luokkaan tulevat ulkopuoliset tuntien pitäjät, lapset reagoivat meluisesti eivätkä

tottele luokan perussääntöjä. Hymynaamateeman ideoimme ihan itse, sille ei ollut mitään suoraa malliesimerkkiä.

Pienoisnäytelmien idea lähti ajatuksesta näyttää konkreettisesti kaksi kiusaamistilannetta ja yhden hyvän esimerkin tilanteet, jotka oppilaat saisivat arvioida hymynaamoilla. Arvioinnin jälkeen keskustelisimme hetken aiheesta ja siitä miten oppilaat olivat arvioineet kunkin näytelmän ja miksi.

Leikkitunnin idea lähti yhteistyössä opettajien ja meidän ideoistamme. Valitsimme leikit sen mukaan, mitkä mielestämme herättävät lapsissa uusia ajatuksia sekä luovat parempaa ryhmähenkeä. Etsimme leikkejä eri leikkikirjoista sekä internetistä. Tunnille valitsimme kaksi leikkiä: Domino, jossa ilmenee uusia asioita luokan oppilaista ja löydetään samanlaisia ominaisuuksia toisista oppilaista, sekä leikki Tunnetko ystäväni, jossa kuvaillaan ja arvataan ennalta päätetty ystävä.

Tarinatuokion suunnittelu lähti omasta ideastamme lukea lapsille kiusaustarina jossa olisi hyvä opetus. Kirjoja lähdettiin etsimään eri kirjastoista. Valinnan varaa oli jonkin verran mutta yksi oli ylitse muiden: Boris. Se oli tarina isosta karhunpojasta, joka tuli uuteen koululuokkaan.

5.2 Toteutus

Aikataulu

Klo 8.00- 9.00 Päivän esivalmistelua

Klo 9.00- 10.30 Hymynaamojen askartelu &
pienoisnäytelmät

Klo 10.30- 11.15 Ruokailu

Klo 11.15- 12.00 Leikkitunti

Klo 12.15- 13.00 Tarinatuokio

Teemapäivänä paikalla meidän lisäksi olivat aina kyseisen luokan opettaja sekä terveydenhoitaja. Jokaisessa kolmessa luokassa oli noin 20 oppilasta. Jokainen teemapäivä eteni saman runko-ohjelman mukaisesti. Kannustimme opettajia osallistumaan aktiivisesti teemapäivätoimintaan oppilaiden kanssa.

Päivät alkoivat esittelyllä: keitä olemme, mistä tulemme ja mitä tänään teemme. Olimme antaneet opettajille etukäteen päivän ohjelman sisältöineen, joten he saattoivat jo etukäteen kertoa luokan oppilaille teemapäivästä. Laitoimme luokan seinälle päivän ohjelman ja aikataulun, jonka kävimme oppilaiden kanssa läpi.

Tämän jälkeen siirryimme ensimmäiseen aiheeseemme eli hymynaamojen askarteluun. Olimme suunnitelleet kolme esimerkkihymiötä valmiiksi ja esittelimme ne oppilaille. Kerroimme hymynaamojen askartelun idean ja ohjeistimme oppilaille, kuinka niitä päivän aikana käytettäisiin. Kun jokainen oppilas oli saanut hymynaamansa valmiiksi, saivat he esitellä ne muille luokkalaisille. Testasimme hymynaamojen käyttöä esittämällä kolme pienoisenäytelmää, jotka oppilaat arvioivat hymynaamoja näyttäen. Tämän jälkeen keskustelimme hetken esittämistämme näytelmistä ja oppilaiden arvioinneista.

Leikitunnilla leikimme suunnittelemamme leikkejä. Kannustimme opettajia osallistumaan leikkeihin oppilaiden kanssa, koska itsekin leikimme mukana. Rohkaisimme myös oppilaita leikkimään sellaisten oppilaiden kanssa, joiden kanssa he eivät yleensä leikkineet. ”Domino” oli kaikille oppilaille aivan uusi leikki, mutta ”mitä tiedät ystävästäni” oli heille vanha tuttu.

Tarinatuokio alkoi rauhoittamalla oppilaat istumaan aloilleen ja kuuntelemaan tarinaa. Istuimme ringissä, jotta jokainen oppilas kuulisi hyvin ja näkisi näyttämämme kuvat kirjasta. Luimme tarinan eläytyen ja rauhallisesti, jotta jos jollain oppilaalla olisi välissä kysyttävää, se olisi mahdollista. Näytimme myös kuvia kirjasta jokaiselta sivulta. Lukemisen jälkeen keskustelimme oppilaiden kanssa tarinan opetuksesta.

Tämän jälkeen pyysimme oppilailta vielä arvioinnin jokaisesta tunnista erikseen sekä koko päivästä kokonaisuutena. Oppilaat antoivat arvioinnin hymynaamoin. Kun oma osuutemme oli pidetty, kiitimme oppilaita päivästä ja toivotimme hyvää viikonloppua ja opiskeluintoa tulevaisuudessa.

Sovimme opettajien kanssa, että oppilaat piirtäisivät seuraavan viikon kuvaamataidon tunneilla jotain, mitä heille jäi mieleen teemapäivästä. Tämän ajattelimme olevan hyväksi oppilaille, kun he olivat hetken miettineet teemapäivän sisältöä ja saivat sitten purkaa ajatuksensa luovasti paperille. Haimme oppilaiden tuotokset koululta, kun ne olivat valmiita, ja kävimme ne läpi keskenämme. Tämä oli myös hyvää arviointia meille.

5.3 Arviointi

Pyysimme työelämäohjaajaltamme, koulun terveydenhoitajalta arviointia kirjallisesti. Luokkien oppilaat antoivat arvioinnin hymynaamoin. Opettajilta pyysimme myös kirjallista palautetta, mutta hyödynsimme sitä vain itsemme kehittämiseen emmekä sen vuoksi käytä tuloksia kirjalliseen arviointiimme.

Pyysimme oppilailta arvioinnin hymynaamoin, koska näin meidän oli helpompi saada arvioinnista realistinen (Kuvio 1). Kokosimme kaikkien kolmen luokan arvioinnit yhteen. Kaikkiaan arviointeja saimme 54 oppilaalta. Kuviosta voimme päätellä oppilaiden pitäneen teemapäivästä. Tuloksissa näkyy luokissa olleen aina joku/ jokunen oppilas joka halusi päästä esiintymään ja olemaan erilainen kuin toiset. He olivat luokan "pellejä", jotka eivät ottaneet aiheita tosissaan vaan esittivät esimerkiksi pitävänsä siitä, kun toiset ovat kiusattuja tai surullisia. Onko tämä totta vai ei, sen jätimme opettajien ja terveydenhoitajan selvitettäväksi.

5.4 Oppilaiden arviointi

Pyysimme oppilailta arviota päivästä askartelemillamme hymynaamoilla. (Kuvio

1) Kerroimme hymynaamojen merkityksen:

- hymyilevä: Olen tyytyväinen, iloinen.
- mietiskelevä: en oikein tiedä mitä ajattelin, ei iloinen/surullinen.
- surullinen: en tykkää, pettynyt.

				Vastaajia yhteensä 1-2 luokilla (kolme eri luokkaa)
Hymiöiden askartelu	40	10	4	54
Näytelmät	49	3	2	54
Leikit	43	10	1	54
Tarinateduokio	42	9	3	54
Koko päivän arvio	51	3		54
Yhteensä	225	35	9	

Kuvio 1 Oppilaiden arvio teemapäivästä

5.5 Terveydenhoitajan arviointi

Arviointimme teemapäivästä saimme Savitaipaleen Kivikoulun terveydenhoitajalta. (Liite 2) Hänen mielestään päivällä oli monipuolinen sisältö ja aihe ajankohtainen sekä tärkeä. Etenkin leikit ja sadun kuunteleminen tekivät häneen vaikutuksen.

Teemapäivän sisältö vastasi hänen mukaansa hyvin ikätasoa. Leikkejä muuntelemalla saisi hänen mielestään kohderyhmää hyvin laajennettua. Pienten koululaisten keskittyminen herpaantuu helposti joten hänen mielestään teemapäivän tempo oli heille sopiva ja ohjeemme olivat selkeät.

Ryhmänohjaustaitomme hän arvioi hyväksi. Isojen ryhmien ohjaaminen on haastavaa. Luokkien opettajien kanssa työnjako tulee selvittää ennen toimintaa, osallistuuko tunteihin ja kurinpitoon.

Teemapäivien merkitys koulutyössä tuovat terveydenhoitajan mielestä vaihtelua päiviin. Ne antavat myös ajattelemisen aihetta ja keskustelua oppilaiden kesken myöhemminkin kouluvuosien saatossa.

Teemapäivän kehittämiseen hän antoi idean, ettei toiminnan tarvitse aina kestää koko koulupäivää. Hänen mielestään myös askarteluun käytettävää aikaa voisi lyhentää. Hän toivoi myös teemapäivälle jatko-osaa, jonkinlaista jatkuvuutta ylemmille luokille.

Kysyimme millaisena hän näkee kiusaamisen nykypäivänä. Kiusaamista on, ja se saa kokoajan vaan uusia piirteitä, kuten netti ja kännykkä esimerkiksi. Hän kertoo että kiusaaminen on nykypäivänä useinkin hyvin raakaa, julmaa syrjintää, fyysistä väkivaltaa, valheiden levittämistä ja mustamaalaamista.

Koulukiusaaminen näkyy hänen työssään siten että siitä oppilas usein kertoo hänelle vastaanotolla. Hän on myös aina huolissaan, jos joku on fyysisesti loukkaantunut. Kiusaaminen halutaan aina lopettaa, mutta joskus oppilaat sanovat, ettei asiaan saisi kuitenkaan puuttua, koska oppilas ei halua paljastua. Henkinen kiusaaminen näkyy masentuneisuutena ja koulupelkona. Fyysisen kiusaamisen jälkiä terveydenhoitaja joutuu myös ajoittain paikkailemaan. Tilanteet aina selvitetään.

Koulukiusaamiseen vaikuttavista työtavoista kysyttäessä terveydenhoitaja kertoo, että Savitaipaleen Kivikoululla toimii Kiva-tiimi, jolle kiusaamistapahtu-

mat ohjataan. Terveystarkastuksien yhteydessä kysytään myös aina kiusaamisesta. Ennaltaehkäisevää työtä hän tekee koululla kannustaen aina oppilaita suvaitsevaisuuteen ja erilaisuuden sietämiseen.

Terveystarkastajan mielestä olimme rohkeita kun tulimme ohjaamaan vieraita ja melko isoja ryhmiä. Hän koki, että pärjäsimme hyvin. Saimme kokemusta erilaisten ryhmien ohjauksesta. Hän oli tyytyväinen toimintapäiväämme ja haluaisi jatkoa tulevaisuudessa.

5.6 Itsearviointi

Oli hyvä, että pidimme teemapäivän kolmena eri päivänä. Pystyimme kehittämään omaa toimintaamme kerta kerralta paremmaksi ja toimivammaksi. Kävimme jokaisen teemapäivän jälkeen keskustelua keskenämme päivän onnistumisista ja kehittämistarpeista. Huomasimme, miten teemapäivä kehittyi keskustelumme myötä kerta kerralta ja oli selkeästi kokonaisuutena parantunut viimeisenä kertana.

Suunnittelimme päivän sisällön lasten ikäkauden mukaan. Totesimme teemapäiviä pitäessämme, että suunnittelu oli onnistunut ja sen sisältö sopi hyvin 1-2. luokan oppilaille.

Omat ryhmänohjaustaitomme kehittyivät teemapäivien aikana. Oli haastavaa lähteä ohjaamaan kolmea isoa ja tuntematonta ryhmää. Selvisimme kuitenkin hyvin, koska yhteistyömme sujui vaivattomasti. Opimme päivien aikana kommunikoimaan keskenämme paremmin sekä antamaan toisillemme niin hyvää kuin huonoakin palautetta.

Yhteistyö koulunhenkilökunnan ja oppilaiden kanssa oli haastavaa, koska usein opettajat arvioivat toimintaamme kuin olisimme opettajiksi kouluttautumassa. Kerroimme aina teemapäivän aluksi luokanopettajille, että olimme tulevia terveystarkastajia, mutta kaikki eivät sitä kuitenkaan ottaneet huomioon. Koulun

terveydenhoitaja oli kannustava ja piti teemapäiväämme hyvin tärkeänä ja sopivana työmuotona.

Kokonaisuutena teemapäivät onnistuivat suunnitelmienne mukaan ja olimme itse tyytyväisiä päiviin. Olisimme voineet keskustella oppilaiden kanssa enemmän itse kiusaamisesta ja kertoa teoria tietoa, mutta koimme, että toiminnan kautta ja sen aikana kiusaamisesta kertominen ja keskustelu tavoittavat tämänikäiset tehokkaammin.

6 POHDINTA

Työmme eettisyyttä ohjaavat kansainvälisen Sairaanhoidajaliiton eettiset ohjeet. Eettisyys ohjaa ammatillista ajattelua, toimintaa ja se ohjaa myös työn arvomaailmaa. Eettiset arvot omien arvojen ja eettisten periaatteiden kanssa tukevat eettistä päätöksen tekoa sekä laadukasta ammattitaitoa. (Tervaskanto-Mäentausta 2008.)

Ensimmäiseksi teimme koulun kanssa kirjallinen yhteistyösopimuksen ja sovimme, saako koulun nimeä käyttää lopullisessa opinnäytetyössä. Kerroimme yhteistyökumppanille vaitiolovelvollisuudestamme opiskelijoina, ettemme tuo julki työssämme opiskelijoiden tai henkilökunnan nimiä tai henkilökohtaisia tietoja. Ennen teemapäivän toteutusta teimme tiedotteen, jonka opettajat jakoivat oppilaille vietäväksi kotiin tiedoksi vanhemmille.

Oppilaat otettiin huomioon yksilöinä tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti. Vaaratilanteita minimoitiin siten, että oppilaiden turvallisuus oli yhtenä lähtökohdana suunnittelussa ja toteutuksessa.

Terveystieteiden työssämme toiminnallinen tiedonkäsitelmä on erityisen tärkeää. Toiminnallisen opinnäytetyön avulla opimme parhaiten siirtämään ja käyttämään teoriaa tulevassa työssämme terveydenhoitajina, niin kouluterveydenhuollossa kuin muillakin alueilla. Teorian tuominen käytäntöön kehitti ammatillista kasvuamme ja teemapäivien toteutus oli oiva tapa tutustua työelämään.

Ryhmän toiminnan ymmärtäminen on tärkeä tekijä kiusaamisen varhaisessa puuttumisessa ja kiusaamisen syntyyn vaikuttamisessa. Se myös mahdollistaa saamaan oppilaat ryhmänä mukaan yhteisöllisyyden luomiseen luokassa. Luokan yhteisöllisyyden edistäminen on hyvä ja oppilasläheinen keino kiusaamista ennaltaehkäisevässä työssä.

Lasten keskuudessa on usein ennakkokäsityksiä, jotka vaikuttavat ryhmän roolien muotoutumiseen ja ryhmän asennoitumiseen. Työssämme kouluterveydenhoitajina meidän tulee pyrkiä ennaltaehkäisemään ensikäsityksiä ja rohkaisemaan lapsia tutustumaan toisiinsa ja tukemaan toisiaan erilaisissa tilanteissa. Hyväksytyksi tuleminen vertaisryhmässä voi vaikuttaa lapsen mielenterveyteen. Jos lapsi jää ryhmästä ulkopuoliseksi, se voi tuoda mukanaan monenlaisia ongelmia, joiden kanssa kouluterveydenhoitaja tulee työskentelemään. Moniammatillisen työryhmän jäsenten erityisosaamisen hyödyntäminen ja oppilaan ohjaaminen ongelmatilanteessa oikean osaajan avun piiriin osoittaa kouluterveydenhoitajalta ammattitaitoa.

Kouluyhteisöllä on merkittävä asema pienen oppilaan kehittyvän minäkuvan muotoutumisessa. Oppilaan kokonaisvaltaisen fyysisen kasvun ja kehityksen tukemisen tulee ulottua myös sosiaaliseen ja emotionaaliseen kasvuun. Sen toteuttaminen arvoja, toimintatapoja ja käyttäytymistä ohjaavia, aikuisten esimerkkejä oppilaille tarjoten, on haastava tehtävä kouluyhteisön jäsenille. Yhteisön toiminta jäseniään kunnioittaen ehkäisee omalta osaltaan kiusaamisen ja eriarvoisuuden esiintymistä, antaen tilaa erilaisuudelle ja avartaa oppilaiden maailmankuvaa. Tämä kertoo meille ammattilaisille oppilasyhteisön hyvinvoinnista. Kouluterveydenhoitajan työssä hyvinvoinnin arviointi on ensiarvoista.

Pieni koululainen perustaa oppimistaan paljolti vielä leikeille. Kouluissa tulisikin enemmän korostaa leikkien kautta oppimista. Työssämme olemme tuoneet esille leikin tärkeyttä oppimisen välineenä. Leikkien kautta lapsi oppii sosiaalisuutta ja käytösmaalleja.

Koulunkäynnin ensimmäisinä vuosina korostuu lapsen itsenäistyminen. Aika minkä lapsi on erossa vanhemmistaan, pitkittyy pikku hiljaa ensimmäisten luokkien aikana. Tällöin lapsen tulee ottaa enemmän vastuuta itsestään ja toiminnastaan. Tärkeää on, että koulussa on ainakin yksi aikuinen henkilö, jonka lapsi kokee turvalliseksi. Tämä henkilö usein on luokanopettaja, mutta voi olla myös joku muu koulun henkilökunnasta, esim. kouluterveydenhoitaja. Turvallinen aikuinen luo lapselle turvallisuuden tunnetta. Kun lapsella on kouluyhteisössä sellainen aikuinen, on hänen helppo tulla kertomaan tälle

huonosta kohtelusta, esim. koulukiusaamisesta. Siksi koemme, että kouluterveydenhoitajan on tärkeä tuoda itseään tutuksi oppilaille jo alusta alkaen, muutoinkin kuin terveystarkastusten yhteydessä.

Terveystieteiden hoitajina kouluissa voimme olla oppilaiden kanssa tekemisissä monenlaisissa eri tilanteissa, niin vastaanotoilla, kuin oppituntien pitäjänä. Onkin tärkeää, että terveydenhoitajilla on ryhmänohjaustaitoja, jotta he voivat ohjata erilaisia kouluryhmiä. Ohjaamisella tarkoitamme esimerkiksi opinnäytetyömme toimintaa sekä muita toimintoja, joissa terveydenhoitaja toimii ohjaajana, kuten terveystiedon opetus sekä ohjaus, terveystottumusohjaus, ryhmätilanteiden ohjaukset ja vanhempienillat.

Koulumaailmassa projektityylisille toimintapäiville on kysyntää. Opinnäytetyömme ideaa voisi tulevaisuudessa kehitellä käytäntöön. Toiminta sopisi tällaiseen samalla ohjelmalla toteutettavaksi esiopetuksessa. Ylemmille luokkasteille voisi kehittää oman toimintapäivän käyttäen samanlaista ohjelmaa, mutta muuttaen sisältöä ikätasoa vastaavaksi.

Opinnäytetyön kirjoittamisessa olemme käyttäneet useita ensisijaisia ja uusia lähteitä. Pyrimme saamaan käytettävät lähteet kirjoista, mutta olemme käyttäneet myös internetilähteitä. Tiedonhaku teimme viiden eri kirjaston tietokannoista, Nelli- portaallista sekä eräästä englanninkielisestä hakuohjelmasta. Teoriaosassa olemme käyttäneet lähteitä monipuolisesti, eri ammattikunnille suunnattuja kirjoituksia myös englanninkielisinä. Arvioimme jokaisen lähteenä käytetyn aineiston luotettavuuden. Muutama kirjallisuus on 1990-luvun lopulla kirjoitettuja, mutta ne ovat perusopuksia, joiden tieto vastaa nykyajan tietoa. Niissä kappaleissa, joissa vanhempia lähteitä on käytetty, on yhdistettyä myös uutta tietoa.

Opinnäytetyön suunnittelu ja toteutus onnistui yhteistyössä, kummankin mielipiteet huomioiden. Matkan varrella tuli paljon uusia ideoita ja pohdiskelimme työmme toteutumista ja onnistumista sekä annoimme toisillemme palautetta työntekoa edetessä.

LÄHTEET

Aaltonen, M, Ojanen, T, Vihunen, R, Vilén, M. & Södeström, W. 2003. Nuoren aika. Painos 2. Porvoo: Ws Bookwell Oy.

Ahonen, T, Lamminmäki, T, Närhi, V. & Räsänen, P. 2006. Koulun aloittaminen ja varhaiset oppimisvaikeudet. Teoksessa Korhonen, M, Lyytinen, H. & Lyytinen, P. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Helsinki: Werner Södeström Osakeyhtiö, 168-187.

Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kaivosoja, M. 2002. Sosiaalinen kehitys. Teoksessa Ala-Laurila, E-L & Krogus, H & Laakso, J & Pietikäinen, M & Terho, P. 2002. Kouluterveydenhuolto. 1.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Alkio, H & Kara, L. & Murto, E-L. Terveysnetti. Tietoa koulukiusaamisesta.

<http://terveysnetti.turkuamk.fi/nuorisonetti/koulukiusaus/index.htm> Luettu 18.5.2010

Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten kanssa. Juva: PS-kustannus.

Eronen, S, Kalakoski, V, Kanninen, K, Katainen, S, Kauppinen, L, Laarni, J, Lähdesmäki, M, Oksala, E, Paavilainen, P. & Penttilä, M. 2001. Persoona kehityspsykologia. Helsinki: Edita Oyj

Gråsten- Salonen, H. & Mehtiö, M. Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö. www.sosiaaliportti.fi. Luettu 18.8.2011

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Hamarus, P. 2009. Miten estää kiusaamista. Teoksessa Saloviita, T. (toim.) Meidän koulu, keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Jyväskylä: PS- Kustannus, 129- 143.

Hietanen, H, Holmia, S, Kassara, H, Ketola, M-L, Lipponen, V, Murtonen, I. & Paloposki, S. 2005. Hoitotyön osaaminen. Porvoo: WSOY.

Himberg, L. & Jauhiainen, R. 2002. Suhteita - Minä, me ja muut. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Hirvonen, K. & Koskinen, A. 2009. Toimintamallin luominen Kotkan Mussalon koulussa, toimintaviikko sosiaalisista taidoista ja suvaitsevaisuudesta alakouluille. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Honkonen, T. & Salovaara, R. 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Porvoo: PS-kustannus.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää, varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS- Kustannus. Opetus 2000.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Gummerus kustannus.

Jokela, J. & Kinnunen, T. & Lommi, A. & Luopa, P. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000- luvulla, kouluterveyskysely 2000- 2009. Raportti 20/ 2010. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Kouluterveydenhuolto. 2002. Stakesin oppaita 51.

www.stakes.fi/verkkajulkaisut/muut/oppaita51_2002.pdf Luettu 28.9.2011

Kiusaamisen vastainen toiminta 2010.

http://www.enorssi.fi/opetus/erilaisen-oppijan-tuki/materiaalit-1/Kiusaamisen_vastainen_toiminta.pdf Luettu 31.5.2010

Kiva Koulu projekti 2010.

<http://www.kivakoulu.fi/> Luettu 14.5.2010

Kouluterveydenhuollon laatusuositus. 2004. Helsinki: STM.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3733.pdf&title=Kouluterveydenhuollon_laatusuositus_fi.pdf Luettu 28.9.2011

Laine, A. & Ruishalme, O. & Salervo, P. & Siven, T. & Välimäki, T. 2007. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. 4. – 6. painos. Porvoo: WSOY.

Lee, C. 2004. Preventing bullying on schools. A guide for teachers and other professionals. London: SAGE Publications Company.

Lämsä, A-L. (toim.) 2009. Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS- kustannus.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.

http://www.mll.fi/ajankohtaista/tiedotteet_ja_uutiset/?x41088=2212463 Luettu 14.5.2010

Peda.net-kouluverkko. <http://peda.net/> Luettu 15.5.2010

Perusopetuslaki 13.6.2003/477 31 a § Luettu 18.8.2011

Pikas, A. 1990. Irti kouluväkivallasta. Imatra: Oy Ylä - Vuoksi

Pönkkö, M-L. & Tervonen- Rossi, R. 2009. Moniammatillinen yhteistyö lapsen ja nuoren kasvun tukemisessa. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 145- 158.

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen, kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS- kustannus.

Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Tampere: Tammer - Paino Oy.

Tehosalkku.

http://opetuki2.tkk.fi/p/tehosalkku/ohjaus_ja_arviointi/opintojen_ohjaus/ryhmaohjaus.htm Luettu 23.9.2010

Tervaskanto – Mäentausta, T. Kouluikäinen ja nuori. Teoksessa Haarala, P. & Honkanen, H. & Mellin, O – K. & Tervaskanto – Mäentausta, T. Terveystenhoitajan osaaminen. Helsinki: Edita Prima, 365- 404.

Tilus, P. 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Juva: PS-kustannus.

Tuomi, S. 2008. Sairaanhoidajan ammatillinen osaaminen lasten hoitotyössä. Kuopion yliopisto. Julkaisuja E. yhteiskuntatieteet 156.

Vastuunportaat. Opetushallinto, Terve itsetunto- projekti.
<http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/index.htm> Luettu 31.5.2010

TIEDOTE LASTEN KOTEIHIN

Hei lapsen kotiväki!

Järjestämme lapsenne koululla 4.2.2011 opinnäyte-työhömmme kuuluvan koulukiusaamiseen liittyvän teemapäivän. Päivän tarkoituksena on tukea lasten sosiaalisia taitoja ryhmässä ja näin tukea luokan yhteisöllisyyttä.

Ystävällisin terveisin Saimaan ammattikorkeakoulun
terveydenhoitaja opiskelijat

Satu Arbelius & Johanna Eteläpää

TERVEYDENHOITAJAN ARVIOINTILOMAKE

Mitä mieltä olet toimintapäivän sisällöstä, tuliko mielestäsi esille tärkeitä asioita?

Oliko toiminta lasten ikätasoa vastaavaa?

Kuinka arvioisit ryhmänohjaamista?

Ovatko tällaiset toiminnalliset päivät mielestäsi tärkeitä koululla?

Ideoita toimintapäivän kehittämiseen?

Miten itse koet koulukiusaamisen tilanteen nykypäivänä?

Miten koulukiusaaminen näkyy sinun työssäsi?

Koulukiusaamiseen vaikuttavia työtapoja, kuinka puutut kiusaamiseen/ toteutat ennaltaehkäisevää työtötta?

Vapaata palautetta terveydenhoitaja opiskelijoille

Kiitos palautteestasi! Näin pääsemme kehittämään omaa työskentelyämme ja seuraavien toimintapäivien sisältöä. Saamme myös paljon arvokasta tietoa työelämästä!

Palautteen voi lähettää sähköpostina

johanna.etelapaa@student.saimia.fi

Ystävällisin terveisin;

Terveydenhoitaja opiskelijat

Satu Arbelius & Johanna Eteläpää, Saimaan AMK

TEEMAPÄIVÄN SUUNNITELMA/ OHJELMA

Saimaan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystieteiden T7

Arbelius Satu & Eteläpää Johanna

”KIUSAAMIS- TEEMAPÄIVÄ”

lapsen sosiaalisten taitojen tukeminen työväliseen kiusaamiseen
puuttumisessa

4.2, 11.2,18.2.2011

klo: 9.00- 10.30

Esittäytyminen, kerrotaan päivän teemasta/tarkoitus ja päivän ohjelma. Tulostettu ohjelma laitetaan myös oppilaiden nähtäväksi esimerkiksi luokan taululle.

Hymynaamojen askartelu

- Askarrellaan päivän ajaksi 3 erilaista hymynaamaa joilla arvioidaan omia tuntemuksia päivän aikana ja niitä voi käyttää kysymyksiin vastatessa.
- Lapsilta pyydetään arviointi päivästä hymynaamojen avulla päivän päätteeksi.
- Tarvittavat välineet: kartonkia, saksia, kyniä.

Oppilaat saavat askarrella hymiöt kukin omilla paikoillaan. Aluksi heille näytetään mallit hymiöistä ja kerrotaan mihin, että jokainen saa askarrella hymiöistä omannäköisensä. Tehdään kolme hymiöpohjaa, iloinen naama, viirusuu naama ja surullinen naama. Tarvikkeet he saavat itse valita sivupöydiltä jonne ne on aseteltu. Tarkoituksena on kuitenkin, ettei materiaaleja ole liikaa jotta askartelu etenisi helposti, eikä lapsille tulisi valinnan vaikeutta ja hymiöt olisivat kuitenkin selkeät. Valmiiksi tehdään muutama ympyrä malli mistä he saavat jäljentää sen omalle kartongilleen. Askartelujen valmistuttua oppilaille selvitetään hymiöiden käyttötarkoitus.

Pienoisnäytelmät

Esitämme kahdestaan kolme lyhyttä pienoisnäytelmää. Jokaisen näytelmän jälkeen kysymme oppilailta, mikä heidän mielestään tarinassa oli pielessä ja miten siinä olisi pitänyt käyttäytyä. Lopuksi kerromme itse vielä miten tarinassa olisi oikeasti pitänyt toimia jos haluaisi toimia oikein.

1.

Kaksi oppilasta kohtaavat koulun käytävällä. Toinen oppilas on ensimmäistä päivää uudessa koulussa ja toinen on ollut koulussa jo kauemmin. Uusi oppilas on venäläistaustainen ja puhuu hieman kehnosti suomea, koska on asunut suomessa vasta kaksi kuukautta. Uusi oppilas haluaa esitellä itsensä toiselle oppilaalle. Hän kertoo kuka on ja että on uusi oppilas ja haluaisi tutustua. Vanhempi oppilas huomaa että kyseessä on ulkomaalainen oppilas ja poistuu paikalta sanomatta mitään.

2.

Käytävässä pukemistilanne. Toinen oppilaista on laittamassa kenkiä jalkaan istuen penkillä. Toinen tulee naureskellen penkin luo ja alkaa ilkkumaan: ”miten sulla on tollaset kengät, sit toi takki! Ihan nynnyjen värinen. Ja kaikenlisäks pipossa viel ihmeellinen tupsu!” Naureskellen poistuu paikalta. Toinen oppilas jää itkua pidätellen istua kyhnöttämään penkille, eikä kukaan tule lohduttamaan häntä.

3.

Äidinkielen tunti on alkamassa ja oppilaat kaivelevat kirjojaan esille. Eräs oppilas huomaa murheellisena unohtaneensa kirjansa kotiin. Hän ei tiedä mitä tekisi, eikä haluaisi myöntää opelle unohdustaan koska äidinkieli on hänen lempi aiheensa. Vieressä istuva tyttö huomaa vierustoverinsa murheen ja iloisesti kysyy: ”Haluaisitko kat-

soa kanssani samasta kirjasta?” Tämän jälkeen murheellisen tytön ilme kirkastuu ja innoissaan hän vastaa myöntävästi ja tytöt siirtävät pulpettinsa yhteen jotta kirjan luku yhdessä helpottuu.

Keskustelua

Lyhyt keskustelutuokio oppilaiden kanssa jossa oppilaat käyttävät hymynaamoja kysymyksiin vastatessaan ja halutessaan voivat kertoa suullisesti omia kokemuksiaan ja mielipiteitään.

Tuletko mielelläsi kouluun?

Kuinka viihdyt luokassa?

Pidätkö välitunneista?

Onko välitunneilla riittävästi tekemistä?

Onko luokkahuone kiva?

Tuletko toimeen luokkatovereidesi kanssa?

klo: 10.30- 11.15

Ruokailu

klo: 11.15- 12.00

Leikkitunti

Leikitään erilaisia leikkejä jotka edesauttavat ryhmähenkeä ja ryhmäytymistä. (Tahmeat popcornit, Domino, mitä tiedät ystävästäni, Kuka minä olen: hyviä asioita itsestäni)

LEIKKIEN OHJEET

Domino

Pelin tarkoituksena on herättää osallistujat ajattelemaan käsitteitä samanlainen/ erilainen. Missä asioissa minä olen samanlainen kuin muut, missä taas erilainen? Kenen kanssa löytyy samanlaisuuksia ja kenen kanssa erilaisuuksia.

Peliin tarvitaan vähintään kahdeksan osallistujaa. Ylärajaa osallistujien määrälle ei ole, mutta mikäli osallistujia on enemmän kuin esimerkiksi 16, peli venyy ajallisesti ehkä turhan pitkäksi. Ryhmän ollessa suuri se voidaan jakaa useampiin, pienempiin ryhmiin.

Pelin ohjaaja selittää säännöt osallistujille:

- Peliin tarvitaan tilaa niin paljon, että osallistujat voivat muodostaa piirin. Alussa osallistujat voivat seisokella vaikka tyhjän tilan reunamilla. Ohjaaja menee ensimmäiseksi lenkiksi piiriin.
- Hän aloittaa kertomalla, että hänellä on oikeassa kädessään jokin hänelle tyypillinen ominaisuus, esimerkiksi: " Minulla on siniset silmät. Nyt osallistujista joku, jolla myös on siniset silmät, tarttuu vasemmalla kädellään ohjaajan oikeaan käteen.
- Tämän jälkeen viimeksi tullut osallistuja keksii oikeaan käteensä uuden hänelle tyypillisen ominaisuuden. Esimerkiksi minä harrastan musiikkia. Jälleen osallistujista joku, joka myös harrastaa musiikkia, tulee ja tarttuu edellisen osallistujan oikeaan käteen.
- Näin jatketaan kunnes kaikki osallistujat ovat piirissä. Viimeisen lenkin eli ohjaajan "vasemman käden" ja viimeksi mukaan tulleen osallistujan "oikean käden" on löydettävä joku yhteinen ominaisuus.
- Mikäli pelin aikana joku osallistujista kertoo ominaisuudekseen jotain sellaista, mitä kenelläkään muulla ei ole, hän keksii uuden ominaisuuden, kunnes sellainen löytyy.
- Samoja ominaisuuksia ei saa käyttää kahta kertaa

Jos osallistujien on vaikea keksiä ominaisuuksia voi ohjaaja auttaa antamalla vinkkejä (ulkonäköön liittyvät ominaisuudet, harrastuksiin, asuinpaikkaan, mieltymyksiin, perheeseen jne. liittyvät ominaisuudet.)

Kun kaikki osallistujat ja ohjaaja muodostavat kokonaisen piirin, keskustellaan tehtävästä. Keskustelun teemoina voi olla:

- Mikä tehtävässä oli helppoa, hauskaa, vaikeaa
- Millaisia ominaisuuksia oli helppo keksiä, vaikea keksiä
- Oliko täyden piirin aikaan saaminen vaikeaa
- Millaisia ajatuksia tehtävä osallistujissa herätti
- Ohjaaja voi keksiä lisäkysymyksiä ryhmän aktiivisuudesta ja kokoonpanosta riippuen.

Mitä tiedät ystävästäni?

Ensiksi sovitaan yksi oppilas joka lähtee hetkeksi pois luokasta. Muut keksivät hänelle sillä aikaa ystävän kaikkien luokan oppilaiden joukosta.

Oppilas tulee takaisin ja kysyy vuorotellen jokaiselta: mitä tiedät ystävästäni?

Muut antavat hänelle vinkkejä, mutta eivät paljasta suoraan ystävää. Joku voi esimerkiksi sanoa: Hänellä on ruskeat silmät /hänellä on koira jne. Tarkoitus on tietysti yrittää arvata, kuka ystävä on.

klo: 12.15- 13.00

Tarinatuokio

- Luetaan koulukiusaamiseen liittyvä lasten kuvakirja "Voi, Boris!" (Warnes, T.& Weston, C. 2007.)
- Lukemisen lomassa näytetään oppilaille kirjan kuvat. Esitetään myös kysymyksiä tarinan aikana sekä tarinan loppuksi keskustellaan oppilaiden kanssa tarinasta.
- Esimerkkejä kysymyksistä oppilaille: Mitä ajatuksia sinulla olisi uudesta oppilaasta, odottaisitko uuden oppilaan tapamista? Haittaisiko sinua jos oppilas olisi erilainen? (erimaa

- lainen, erinäköinen tai kokoinen...) Mikä Boriksesta teki erilaisen? Miten tarina mielestäsi loppui, mitä pidit tarinan lopusta? Kerro miten tarina voisi jatkua. Oliko opettaja oikeudenmukainen Borista kohtaan?

Oppilailta hymynaamojen avulla kyseltävä palaute

Oliko tekeminen mukavaa?

- Hymynaamojen teko
- Pienet näytelmät
- Leikit
- Tarinatuokio

Mitä tykkäsit toimintapäivästä?